

Apokalipszis?! – Édenkert?!

Pesuth Tamás¹

Recenzió Bánfi Tamás: APOKALIPSZIS! és ismét a PARADICSOMBAN! Paradigmaváltás a társadalomban és a pénzügyekben? című könyvéről

Az *Apokalipszis! és ismét a paradicsomban!* címmel megjelent könyvének előzménye az *Apokalipszis? avagy ismét a paradicsomban?* című műve. Tartalmában jelentős az átfedés, de hangulatában és végkövetkeztetésében hatalmas a különbség, amit a két külső borítófedél a figyelmes olvasónak már jelez. A második címben koromfeke-tében fehér betűkkel az *Apokalipszis! és a Paradicsomban!*, míg az elsőben Bosch Az Ezeréves Birodalom festményéből a Pokol és az Édenkert összecúsított szárnyaiból a felkiáltójelek helyén kérdőjelek, az és helyett avagy kötőszó olvasható (lásd: 1. számú ábra). Magyarán: a járvány előtt íródott szöveg a túlélésre még ad esélyt, az azt köve-tően megjelent írásban a szerző a teljes pusztulást és az évmilliók múlva lehetséges Új Édenkertet vizionálja.

Bánfi Tamás véleménye rendkívül rövid idő alatt drasztikus mértékben meg-változott, a magyarázatot célszerű tőle idézni: „A világjárvány terjedésével együtt nőtt a fogadkozók köre és hangja, a járvány elmúltával sem a társadalom élete, sem a gazdasági folyamatok nem folytatódhatnak ott, ahol azok megszakadtak”. A pánikhangulat politikusoktól, a gazdasági vezetőktől az elemzőkig a félelem hangját váltotta ki. A félelem még nem múlt el, de a gyógyszerkutatók eddigi legy-gyorsabb eredményének köszönhetően már csökkenő mértékű, legalábbis a világ fejlettebb részén, és a hangok változtak, feltehetően azonos irányba tovább vál-toznak. A lesújtó vélemények tömören egy mondatban összegezhető: „néhány hónap, negyedév, rosszabb esetben egy év múlva utolérjük a GDP járvány előtti növekedési ütemét”. A Föld pusztulása és tisztítása tehát folytatódik, mérséklése és megállítása helyett az országok, a régiók, a politikai rendszerek önpusztító ver-senyfutása tovább zajlik.” (19. oldal)

Az olvasónak könnyű a helyzete, a szerző az állami adminisztráció gyakorla-tát átvéve, bevezetőként „Politikusi és gazdaságvezetői összefoglaló”-val nyit, ahol két oldalon, 18 pontban felsorolja az Apokalipszis lehetséges okait. Több közülük

¹ Budapesti Corvinus Egyetem, Pénzügy Intézet, egyetemi docens
tamas.pesuth@uni-corvinus.hu
DOI: https://doi.org/10.35551/PFQ_2023_2_8

kizárható, de legalábbis korlátozható lenne, ha a globalizált világgazdaság domináns szereplőinek egységes véleménye alapján az elkerülhetetlenül szükséges döntése megszületnének és azokat mihamarább végrehajtják. A bioszféra pusztulása elkerülhetetlen folyamat, legfeljebb fékezhető; a felmelegedés, a népességszám globális és regionálisan eltérő mértékű növekedése, az édesvíztartalék és az ivóvíz csökkenése, a biológiai egyensúly felborulása, a kitermelhető nyersanyagok csökkenése, a hulladék növekedése mérsékelhető. A drasztikus regionális különbségek hatására a Föld-számos helyén a terület eltartóképességének csökkenése elvándorlást, szélsőséges esetben tömeges népvándorlást válthat ki.

1. ábra: A két borító

Bánfi nem egy naiv polgár, lehetnek olyanok, akik a realitásérzékét túlzottnak tartják, de a jövedelem és vagyoni koncentráció rendkívüli mértékéről leírt közgazdasági felfogása megkérdőjelezhetetlen. A Föld lakosságának a töredéke rendelkezik a vagyon döntő hányadával, míg az országokon belüli és az országok közötti szegénység drámai.

A szerző egész életét a közgazdaságtudománynak, azon belül elsősorban a pénzügyek oktatásának szentelte, mondhatnánk a pénzelmélet, a pénzügyek elmélete a „hobbija”, azonban a pénzügyi gyakorlat sem ismeretlen a számára. Volt bankelnök, monetáris tanácsstag, alapkezelői igazgatósági tag, biztosító felügyelő bizottsági tag, pénzügyi vállalkozás vezetője, így nem meglepő a további gondolatmenete. Az emberiségtől független vagy attól függő természeti károk, az emberi gyarlóságból eredő okok, a politikai téveszmék, a rövid távú politikusi érdekek korrekciója robusztus méretű finanszírozási forrásokat igényel.

A legegyszerűbb naiv választ a szerző természetesen „bedobja”, azonban vele együtt senki sem gondolhatja annak minimális realitását sem. Az általános és teljes katonai leszerelés a súlyos finanszírozási igényeket számottevő mértékben csökkenthetné, ráadásul a bioszféra pusztulását is mérsékelné.

A könyv kiindulópontja a fiskális politika. A szerző szerint már a jelenlegi és a közeljövőben várható állami feladatok robusztus állami kiadásokat generálnak, amelyeknek a finanszírozási igénye ugyan előrelátható, a szükséges állami bevétel mértéke azonban felbecsülhetetlen. A növekvő kiadások – talán önkényesen – két csoportba sorolhatók. Az elsőbe a társadalmak folyamatos változásainak automatikus eredményei jelennek meg, amelyek kezdetben maguktól értetődőek, az organikus fejlődéshez igazodva rövidebb-hosszabb ideig fenntarthatóak voltak. E csoportban első helyen a nyugdíjfinanszírozás szerepel. A legoptimistább becslés szerint a 2030-as évek végéig a mai nyugdíjrendszer összeomlik. Ha elfogadjuk, hogy nyugdíj kell (s a szerző véleménye szerint kell), elkerülhetetlen, ami egyrészt a régi rendszer kifutásának, másrészt egy új, nemcsak a demográfiai folyamatoktól, hanem az alkalmazotti jogviszonytól függetlennek kell lennie. Az általános állami nyugdíjalap forrása csak a versenyszféra járulék- és adóbefizetése lehet.

Második helyre a gyermeknevelés költségeinek a társadalmi elismerése és állami finanszírozása kerülhet. A legfejlettebb világban a demográfiai hanyatlás megállításához az állami beavatkozás elkerülhetetlen. Az előző két állítástól különbözik a szerző meglepő és újszerű gondolatmenetéből levezetett állítása. Ha a család mindkét felnőtt tagja (anya és apa) alkalmazotti jogviszonyban dolgozik, természetes következményként elfogadott a háztartásvezetésre szerződött munkavállaló alkalmazása, aki bérért dolgozik és adózik. Feltételezhető, hogy a család alkalmazotti bére a háztartásvezetés díját tartalmazza. Az automatizáció és a robotizáció és a mesterséges intelligencia térhódításával a munkahelyek száma, a munkavállalók iránti igény csökken, ennek ellensúlyozására a család egyik tagjának a háztartásvezetés állami alkalmazottként elismerhető és díjazható.

A második csoportba sorolható az emberiség okozta károk korlátozásának a kényszere, így:

- ▶ a klímaváltozást előidéző okok kizárása, legalább mérséklése;
- ▶ az élelmiszerellátás regionális biztosítása;
- ▶ az édesvízkészletek megóvása;
- ▶ a takarékos nyersanyagkitermelés és felhasználás;
- ▶ a keletkező és fel nem használt hulladék minimalizálása;
- ▶ a biológiai egyensúly helyreállítása és megőrzése,

valamint a kutatási céloknak megfelelő kutatási hálózatok kiépítése, többek között:

- ▶ az állatvilág és a növényi populáció vizsgálata;
- ▶ az állat és növényvilág sorvadásának, egyes fajták kihalásának megakadályozása,
- ▶ a klímaváltozáshoz alkalmazkodó mezőgazdasági termékek létre hozása;
- ▶ ismert és új betegségek járványszerű terjedésének megakadályozása.

A szerző szerint az állami feladatok generálta finanszírozási igény korlátlan, rendkívüli körülmények között rendkívüli mértékű az állam bevételigenye. Az állam

bevétele elsősorban az adó, nem specifikálva a jövedelemadók és a termékadók. Az országok közötti és a fejlettebb világon belül az országon belüli jövedelem- és vagyonskoncentráció mértéke alapján a jövedelmi adók csak progresszív adók lehetnek. A negatív externáliák korlátozását és megszüntetését tiltás, új termékadók bevezetése, a régi termékadókulcsok felemelése okozta áremelkedéssel együttjáró fogyasztás csökkenés követheti.

A drasztikus adópolitikai változás eredményességének elengedhetetlen feltétele az adórendszerek kötelező harmonizálása. Ennek hiányában kezelhetetlen az adóverseny, kitör az adózási világháború.

Néha előfordulhat, hogy a gazdasági folyamatok között kóros irányzat is kialakulhat, majd annak eredménye egy adott pillanatban szerencsésen felhasználható. Az elmúlt évtizedekben az offshore területeken és az adóparadicsomokban felhalmozódott adózatlan, vagy csak minimális adókulccsal adóztatott pénzügyi megtakarításokat magas adókulccsal tisztára mosásra lehet kényszeríteni. A kényszerítés eszköze a pénzcseré, eredménye pedig országok rendkívüli egyszeri robusztus adóbevétele.

Zárszóként ismét Bánfi Tamást idézem, tömörebb befejező összegzést nem tudnék megfogalmazni: *„Az ismeretlen mértékű Univerzum 'pöttömnyi' bolygójának, Földünk bioszférájának megmentése a további növekedést már nem engedi meg, hanem ezzel ellentétesen a fogyasztás és ezáltal a termelés (szolgáltatás) csökkentését követeli. Az átmenet árát csak a fejlettebb világ fizetheti ki, annak kizárólagos forrása elsősorban az egységes, az országoként azonos progresszív jövedelemadó lehet. A választható alternatíva: adóháború és pusztulás, vagy egységes progresszív adóval, valamint negatív externáliákat csökkentő termékadókkal kiváltott fogyasztáscsökkenés és túlélés.”* (21. oldal)

A könyv egyrészt társadalomkritika, másrészt a világ egészére, de különös hangsúllyal a fejlettebb világ országaira szakpolitikai ajánlásokat is megfogalmaz. Nemcsak szakpolitikai, pénzügypolitikai intézkedésekről, hanem az azok mögött álló tényezőkről is vitát folytat, igyekezve elkerülni a szakpolitikák közötti disszonanciát. Érthető a diagnózis és érthető a javasolt terápia is. A nyelvezet tudatos megválasztásával (környezetpusztítás vs. klímaváltozás, adóháború vs. világszintű adóoptimalizálás) pedig hozzájárul a problémakörökről történő szakmai beszélgetésekhez, ami remélhetőleg, megfelelően széles és felelős befogadóközönség mellett talán csekély változást is eredményezhet. ■